

les vides cuir a través del *sahq* —un terme àrab premodern que designava les dones que mantenien relacions sexuals amb altres dones; un terme que, segons l'autora, al·ludeix a l'acte de “moldre” (*grind*) l'heternormativitat i el patriarcat que les àrabs cuir han de dur a terme per a existir (141). *Sahq*, per tant, és un terme que ens “força a pensar en allò cuir partint, en primer lloc, de les dones i la feminitat” (“*sahq forces us to think queerness through women and femininity first*”, 141), i que Bernard Shomali conceptualitza com a rebuig de les polítiques de respectabilitat i autenticitat, i com a impuls de creació d'una organització col·lectiva transnacional. Que per molts anys puguem celebrar l'existència de les estratègies i els activismes inspirats i encarnats en el *sahq*, que són els que donen força a un futur cuir.

ITZEA GOIKOLEA-AMIANO
itza.goikolea@gmail.com

Miembro del proyecto
“Heterotopías en los imaginarios de las
relaciones entre España y Marruecos”

D.O.I.: 10.1344/Lectora2024.22

Posthuman Feminism

Rosi Braidotti

Cambridge, Polity Press, 2021, 192 pp. ISBN: 978-1-509-51807-4.

Feminisme posthumà

Rosi Braidotti, traducció d'Ariadna Pous, Barcelona, Arcàdia, 2022, 480 pp. ISBN: 978-84-125427-5-2

A *Feminisme posthumà* Rosi Braidotti entrelaça el pensament posthumà i la teoria feminista per mostrar tant les aportacions feministes al posthumanisme com les possibilitats que emergeixen per al feminisme en pensar a través de i amb la teoria posthumana (11). De fet, l'obra és plantejada des dels inicis com una resposta a la tendència del pensament acadèmic posthumà a oblidar i ignorar les aportacions feministes.

En aquesta obra, Braidotti treballa amb una estructura doble: la primera, de caràcter crític i articulada en tres capítols, elabora una crítica a l'humanisme i a l'antropocentrisme i els desplaça a favor d'una ontologia relacional. La filòsofa assenyala l'herència humanista del transhumanisme i del projecte d'emancipació de les dones, especialment les diferents formes vinculades amb el feminisme de la igualtat —de gènere, racial o de classe, entre d'altres. Al final d'aquesta primera

part, Braidotti advoca per un ecofeminisme revisitat i revisat a partir de filosofies indígenes, les quals permeten pensar amb més complexitat i rigor la relació entre el colonialisme i el col·lapse ecològic, així com noves formes relacionals descentrades de l'humà.

La segona part de l'obra, de caràcter constructiu i dividida en quatre capítols, desenvolupa l'ontologia, epistemologia i ètica del feminisme posthumà. En el quart capítol, Braidotti ressegueix la genealogia del materialisme —també el postestructuralista— al qual ella s'afilia. També brinda una mostra transdisciplinària i transgeneracional de diverses aportacions científiques i artístiques que responen a la convergència posthumana (capítol 7), així com els efectes que té la tecnologia per a pensar el cos des del feminisme (capítol 5) o les conseqüències del continuïum bio-cultural per la distinció entre sexe i gènere (capítol 6).

Cal tenir en compte que la discussió es planteja des de la seva urgència: Braidotti busca respondre a la convergència posthumana, és a dir, a la convergència actual entre la quarta revolució industrial, l'amenaça imminent de la sisena extinció, i les creixents desigualtats socials estructurals. En aquesta línia, una de les aportacions més valuoses del llibre és la de mobilitzar filosofies indígenes i descolonials per tal de criticar no només el pensament occidental més típic sinó també els corrents feministes dominants.

Tot i això, hi ha moments en què l'esforç cartogràfic sembla substituir l'argumentació més detallada pel que fa a les possibilitats del feminisme posthumà de fer front a la convergència posthumana més enllà de la proliferació d'estudis i pràctiques vàries. És en aquest sentit que es pot dir que el text no es caracteritza tant per la seva argumentació com pel dispositiu que desplega, especialment pel que fa a com diferents aproximacions arriben a traçar “trajectòries diferents però igual de transformadores” (304) dins de la convergència posthumana.

Així, una part important de l'obra consisteix a produir una cartografia que mostri les diferents formes en què el feminisme ha estat precursor del posthumanisme i l'ha nodrit des dels seus inicis. La vasta cartografia que Braidotti desplega respon a la definició de feminisme que presenta: “la lluita per empoderar els qui viuen situats en eixos de desigualtat diversos. Implica, doncs, l'empoderament dels desposseïts i els empobrits, no només de les dones, sinó també de les persones LGTBIQ+, les persones de colors, els pobles negres i indígenes” (12). S'ha de tenir en compte que, tal com ella mateixa anuncia, el llibre “no pretén fer un repàs de la teoria feminista en el seu conjunt, sinó més aviat seleccionar-ne els corrents que desemboquen en una perspectiva posthumana” (110). Tot i això, el corpus que desplega és majoritàriament anglòfon, fins al punt que sorprèn que l'extensíssima bibliografia no inclogui gairebé cap altra figura del feminisme materialista postestructuralista francòfon de l'últim mig segle a banda de Luce Irigaray, a qui Braidotti s'afilia explícitament.

En aquesta línia, és remarcable que moltes de les grans polèmiques de la teoria feminista són mencionades. Així, hi trobem la qüestió del reconeixement (50), la no sinonímia entre diferència i desigualtat (40), qüestions candents relacionades amb la reproducció com ara la gestació subrogada (96 i 260-2) o les mancances de la distinció sexe-gènere, especialment en tot allò que redueix la sexuació al constructivisme social (capítol 6). Al llarg de l'obra, Braidotti mostra el seu art en introduir aquestes problemàtiques, si bé no sempre discutides amb profunditat, en diferents discussions i mostrar les seves connexions amb problemàtiques de les biociències i tecnociències. A més a més, el material explicatiu, així com les genealogies que desenvolupa de tradicions no tan conegudes com el ciberpunk o el tecnofeminisme i l'extensa bibliografia que aporta al final de l'obra, són d'un valor indubtable.

Entre les discussions més interessants hi trobem la que manté, al llarg de tota l'obra, amb la clàssica i nítida distinció entre natura i cultura. Braidotti recull les filosofies indígenes i descoloniales, així com les biociències i les tecnociències, per desenvolupar els pressupòsits ontològics i les conseqüències polítiques de la distinció occidental entre natura i cultura. Al llarg de tota l'obra s'hi descriu com diferents processos de naturalització assegurin la inferiorització de totes aquelles que no tenen cabuda dins de la representació humanista de l'home. És especialment interessant la manera en què la renaturalització esdevé una estratègia desitjable, especialment en la discussió sobre la sexualitat entesa com una força elemental que assegura la positivitat del desig al capítol 6.

La crítica a l'humanisme i el contínuum biocultural impliquen alhora un replantejament de les divisions disciplinàries actuals en l'àmbit acadèmic. L'ontologia relacional proposada per Braidotti, també conseqüència de l'ètica relacional afirmativa que és la base del seu projecte intel·lectual, produeix l'humà des de la diferencialitat incloent elements no-humans i la tecnologia. Aquesta ontologia implica alhora una sèrie de conseqüències epistemològiques, entre les quals la fractura i redistribució de la tripartició disciplinària que estructura la universitat i l'acadèmia, a saber, les humanitats, les ciències socials i les ciències naturals. És en aquest sentit que l'argument per la transversalitat entre disciplines i el dispositiu que ella mateixa desplega no són una mera pretensió acadèmica sinó que són conseqüència de la crítica a l'humanisme i sustenten altres maneres d'entendre la teoria i les pràctiques de pensament.

TERESA HOOGEVEEN
t.hoogeveeng@gmail.com
Seminari Filosofia i Gènere
Universitat de Barcelona

D.O.I.: 10.1344/Lectora2024.23